

Stendyngen

Nr. 2

23. årgang

Maj 2008

Langeland i høj sol....

Klinter og strand gennemses på det sydlige Langeland

I dette blad

Kommende aktiviteter	Side 4
Referat foredrag Galathea 3	Side 10
Referat Præparation	Side 11
Formandens årsberetning	Side 12
Referat af generalforsamlingen	Side 14
Referat af Langelandsturen	Side 16

Indhold:

	Side
Formanden har ordet	3
Stenklubbens kommende aktiviteter.....	4
Referat af foredraget Galathea-ekspeditionen.....	10
Referat, præparation.....	11
Formandsberetningen.....	12
Referat af generalforsamlingen.....	14
Referat, Langelands-turen.....	16
Referat, stenhugning.....	18
Interessegruppe Fossilgruppen.....	19
Interessegruppe Strandstensgruppen.....	20
Danekræ.....	22
Information om Vendsyssel Stenklub.....	23
Billedsiden.....	24

Parti fra Frankeklint, Langeland

Tilbehør til slibning

Vi har slibemaskiner, tromler, vibratorer, stensave
 Vi har slibepulver, rå sten, sten i skiver, rå rav
 Vi har indfatninger, både forsøvede og sterlingsølv
 Vi har arbejdende værksted, ravmuseum m. fossiler

Vi sender gerne katalog over maskiner og tilbehør

Ravsliberen

Frants Kristensen

Algade 12a
 9300 Sæby Tlf. 98 44 55 27

Formanden har ordet

Så er det allerede forår igen, og de fleste af os har sikkert været af sted på den første tur ud i det danske landskab. I Stenklubben har vi afviklet vinterhalvårets sidste indendørsarrangement, nemlig præparationsdagen på Strandfogedgården, og straks er vi i gang med det første udendørs, som er den første af årets stenhuggerweekender. Generalforsamlingen er også vel overstået, igen uden de store sværds slag, dog med den lidt morsomme pudsighed, at generalforsamlingen gik imod bestyrelsen og forlangte kontingentforhøjelse. Men det lever vi jo nok med.

Når dette går i trykken, har vi også været på 4-dages tur til Langeland med forhåbentlig mange gode fund og fælles oplevelser.

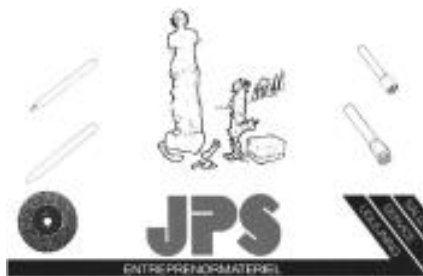
Det kan ikke vare længe, før det er sommerferietid, derfor vil jeg ønske jer alle en rigtig god ferie og håber, I får samlet en masse sten og set noget geologi. Jeg selv planlægger denne sommer, sammen med Tage, at rejse en tur til Provence og forhåbentlig samle en masse jura-ammonitter. Forventningerne fejler i hvert fald ikke noget.

Vi ses derude.

Tommy

STENHUGGER-VÆRKTØJ

Vandværksvej 25 . 9800 Hjørring . Tlf. 98928366 . 98928382

Kommende aktiviteter

Vi er nu klar med programmet for sommeren 2008.

HUSK: Hvis det er et problem med f.eks. kørsel, så ring til turlederen eller et af bestyrelsesmedlemmerne. Der er altid nogen, der har en ekstra plads.

- 24. maj.....Tur til Livo
- 14. juni.....Tur til Melbjerg Hoved
- 19. juli.....Aktivitetsdag på strandfogedgården
- 23. august.....Tur til Lodbjerg
- 6.-7. september.....Stenhugning og præparation
- 27.-28. september.....Geologiens dage

Allan på Danmarks største sten - Damestenen ved Hesselager

Velkommen til nye medlemmer

Monica Ann og Peter Henrik Sten Madsen, Nibe

Rita Levorsen, Dybvad

Turen går til Livø

Livø er en ca. 320 ha stor naturperle med såvel historiske, botaniske som geologiske seværdigheder.

Øen har været ejet af Vitskøl Kloster, Bjørnsholm Gods og Den Kellerske Åndssvageanstalt og hører nu under Miljøministeriet overvåget af Skov- og Naturstyrelsen via Buderupholm Skovdistrikt.

Skoven domineres af eg og hassel og findes især i den centrale og nordvestlige del af øen, mens hede og strandoverdrev primært ligger langs kysten.

Øen er dækket af moræneaflejringer, der er lerede i den sydlige del, men består af sand og grus over hovedparten af arealet. Der er markante kystklinter på en stor del af vestkysten, og ved foden af disse ligger der sten i hobetal. Her kan man finde ledeblokke, især fra Oslofeltet og Dalarna samt forsteningsførende blokke fra kridt og tertiær. Morænen indeholder flager af plastisk ler, som især træder frem i skredterrasser langs nordvestkysten.

Turen går fra havnen over Hesselbjerg til vestkysten, som vi følger til Louise-dal. Herfra går vi gennem skoven tilbage til havnen, hvorfra sidste færge afgår kl. 17.30.

Turens samlede længde er på 5-6 km, og det skal bemærkes, at terrænet ikke er særlig handicapvenligt.

Husk regntøj, gummistøvler, solid hammer og mejsel samt mad og drikke.

Tid: Lørdag den 24. maj kl. 9.30

Sted: Færgelejet i Rønbjerg. Her er der gode parkeringsmuligheder, og billet til færgen koster p.t. 70 kr.

Turleder: Henrik Arildskov

Turen går til Melbjerg Hoved, Himmerlands vestligste område.

”På Melbjerg Hoved ses et 700 meter langt og 30 meter højt, velblottet profil. Profilet fremstår todelt. Den nedre del består af stærkt deformerede aflejringer af smeltevandssand og moræneler fra henholdsvis Elster og Saale Istiderne. I den øvre del indgår derimod to udeformerede Weichsel moræner mellemljret af smeltevandssand”.

Sådan beskriver Skov- og Naturstyrelsen dette særlige hjørne af Himmerland i deres oversigt: *Kystlandskabet - Udpegning af Danmarks Nationale Interesseområder inden for geologi, geomorfologi og kystdynamik*.

I Stenklubben har vi også denne lokalitet som vores interesseområde – vi har nemlig besøgt klinten for nogle år siden og fandt – ud over den høje og friske klint, den flotte udsigt over breddingen og den dejlige natur – også spændende ledeblokke, der nok gav anledning til undren. Ind imellem stødte vi nemlig på baltiske blokke, hvilket vi havde troet stedet var for nordligt til at opbyde.

Nu synes vi, det er på tide at gense stedet og kigge efter, om der er kommet nye gode sten, ledeblokke eller fossiler til syne.

Vi mødes på den store P-plads på Lovns. Her vil I få en kort introduktion til området og geologien, hvorefter vi begiver os af sted på turen rundt om pynten. Det er en ret lang vandring, da vi ikke må parkere nærmere ved kysten. Det betyder, at turen desværre ikke er så velegnet for gangbesværede.

Medbring: rygsæk med plads til sædvanligt geologisk feltudstyr, madpakke og drikke m.m. Gode vandresko/-støvler eller gummistøvler (visse steder kan godt være våde eller lerede), og tøj, der passer til vejruddigten. Kikkert og kamera er heller ikke så ringe.

Hvis interessen er til stede, kan udflugten afsluttes med et besøg på halvøens flotte herregård Hessel med landbrugsmuseum og autentisk gammeldags gårdmiljø.

Tid: lørdag den 14. juni kl. 10.00

Sted: P-pladsen på Lovns – se kortet på næste side side.

Turleder: Susanne

Kort over Lovns

Tur til Lodbjerg, Thy

Denne gang går turen til den sydlige del af Thy. Her ligger de flotte kystklinger ved Lodbjerg.

I kystprofilen ses et ca. 10 meter højt profil i istidslag. Lagene er afsat i Saale og Weichsel. Hele profilet er overlejret af flyvesand. Midt i profilet ses en flage af oligocænt glimmerler. Isen, der er kommet fra nordøst, har afsat mange norske ledeblokke samt enkelte svenske, som f.eks. kinnediabaser. Desuden findes en del cementsten samt jurablokke á la dem fra Hirtshals. I jurablokkene kan findes muslinger, ammoniter og septarier. Glimmerleret indeholder en del snegle samt enkelte krabbeboller. Der kan også findes søpindsvin på stranden.

Fundfrekvensen afhænger meget af, hvor tilsandet det er på dagen: Stenene kan ligge frit fremme, eller det hele kan være mere eller mindre dækket af sand.

Inde i landet kan de flotte klitlandskaber nydes.

Er der ikke ”bid” på stranden, kan vi besøge andre lokaliteter på Thy eller Mors på vejen hjemover.

Husk: En mukkert/fossilhammer, mad og drikke.

Tid: Lørdag den 23. august kl. 10.00

Sted: Vi mødes ved Vestervig Kirke

Turleder: Tage Burholt

Stenhugning og præparation

Igen i efteråret 2008 arrangerer vi en workshop i stenhugning. Denne gang prøver vi noget nyt. Vi tilbyder muligheden for også at udføre grov præparation. Mange af de værktøjer, som vi anvender til stenhugning, kan også anvendes til det grove arbejde ved

præparation af fossiler, så hvorfor ikke prøve at slå to fluer med et smæk og give mulighed for fossilinteresserede at være med til den grove del af præparationen. Torben Nedergård vil som sædvanligt være til stede med vejledning og rådgivning i stenhugning. Tommy vil være til rådighed med vejledning i præparation.

Arrangementet afvikles som sædvanligt hos Joan og Poul Erik i Lørslev. Alle er velkomne. Kom og prøv at arbejde som stenhugger. Har du endnu ikke investeret i værktøj, så har foreningen lidt værktøj til udlån den første gang, du deltager. Så kan du prøve at arbejde i sten, før du beslutter dig for at anskaffe det forholdsvis dyre værktøj.

Ønsker du at forsøge dig med præparation, kunne det være en god ide at rådføre sig med Tommy på forhånd. Tommy kunne rådgive om dit fossils egnethed til præparation og om, hvilket værktøj der vil være nødvendigt. Dette er jo et nyt tilbud, så vi prøver os lidt frem.

For alle deltagere, tænk på sikkerhed. Foruden værktøj medbringes beskyttelsesbriller, arbejdshandsker, støvmasker og ørepropper. Støj og støv kan være ret voldsomt, og der springer mange skærver af stenene, som nødtigt skulle havne i et øje.

Vi starter som sædvanligt hver morgen med kaffe og rundstykker. Udgifter til kaffe, instruktør og andre fællesudgifter (ikke over kr. 200,-) deles mellem deltagerne. Husk frokost-madpakken. Der er mulighed for at købe øl og vand.

Tid: 6. – 7. September kl.09.00
Sted: Ugiltvej n758, Lørslev
Tilmelding: Senest 30. August på tlf. 9896 3431 eller e-mail pefriis@adslhome.dk

Aktivitetsdag på Strandfogedgården

Stendag på Strandfogedgården i Rubjerg

Vendsyssel Stenklub afholder igen i år en aktivitetsdag på Strandfogedgården i Rubjerg, der er en afdeling af Vendsyssel Historiske Museum.

Aktivitetsdagen byder på mange muligheder for både børn og voksne: få en snak med Stenklubbens

medlemmer, der bl.a.

demonstrerer stenhugning og arbejde i fedtsten, eller forsøg selv med stenslibning.

Derudover vises en udstilling om mineraler, fossiler og ledeblokke. Tag søndagskaffen med ud i naturen og nyd dagen i det skønne område

Har du lyst og tid til at give en hånd med i forbindelse med aktivitetsdagen, så vil Susanne

gerne have en melding fra dig på telf. 9818 5366. Selv få timer vil være en stor hjælp og vil aflaste de stenklubfolk, som allerede har givet tilsagn om deltagelse.

Stor aktivitet med stenslibning på Strandfogedgården

Mødested: Strandfogedgården, Langelinie 2, Rubjerg (2 km syd for fyret)

Tid: Lørdag den 19. juli kl. 11-17

Arrangør: Vendsyssel Stenklub og Vendsyssel Historiske Museum

Messekalender 2008

5. - 6.	april	Göteborg	Sverige
14. - 15.	juni	Kopparberg	Sverige
24. - 27.	juli	Evje	Norge
6. - 7.	september	Hedensted	Danmark
11. - 12.	oktober	Næstved	Danmark

Mineralmesser, se www.geonord.org/shows

Galathea 3 Ekspeditionen

Om vinteren arrangerer Stenklubbens bestyrelse udelukkende indendørs aktiviteter – i dyb respekt for medlemmernes ve og vel. Denne vinter havde vi i samarbejde med Folkeuniversitetet aftalt hele to foredrag med gratis entré og medfinansiering af Stenklubben, dels fordi der var en opsparring at gøre lidt godt med, og ikke mindst fordi vi oplever, at foredragene er velbesøgte, også af folk uden for 'egne rækker'. Derved spredes kendskabet til vores klub og vore mange interesser, ja, vi får måske endda nye medlemmer ad den vej. Og samtidig får vi slået et velfortjent slag for naturvidenskaben.

Klubbens gode redaktør havde slugt alt læsestof om Galathea 3 Ekspeditionen råt og havde sat sig så meget ind i stoffet, at han syntes, medlemmerne inkl. ham selv havde godt af at høre mere: Hvordan arbejder man under sådan en ekspedition, hvad gik undersøgelserne ud på, og er man nået til nye resultater? Han fik derfor en aftale i stand til den 22. januar med en af ekspeditionens deltagere, lektor, ph.d. Marit-Solveig Seidenkrantz fra Århus Universitet.

Mens ekspeditionen befandt sig i 'de varme lande', i Caribien ved de tidligere Dansk-Vestindiske Øer, var hun med på et hold, der skulle undersøge klimaudviklingen 2-3.000 år tilbage ved havbundsanalyser.

Vi fik først serveret grundig baggrundsinformation for at kunne forstå, hvad undersøgelserne handlede om. Og selvfølgelig havde vi rigtig godt af at få repeteret de astronomiske forhold, som skaber cyclicitet i jordens klima, de såkaldte Milankovitz-cycler. Bemærkelsesværdigt er det, at der gennem de sidste 900.000 år har været istider og mellemistider for rundt regnet hvert 100.000 år.

Undersøgelseholdet fandt velegnede steder for udtagning af bundprøver ved anvendelse af avanceret måle- og it-udstyr, hvorved havbundens overflade og sedimentlagene kunne programmeres til visning i 3D. Vi fik forevist en lille smagsprøve med en fantastisk virtuel undervandsrejse. At undersøgelserne netop skulle finde sted på det herlige sted med dansk fortid, skyldtes at der her er særlig god mulighed for at følge og måle på Golfstrømmen. Ved at sammenholde holdets måleresultater med øvrige klimaundersøgelser har man efterfølgende fundet frem til, at nogle af klimaændringerne kunne tilskrives markante ændringer i højtryks- og lavtryksmønstrene over Nordatlanten, som netop fik Golfstrømmen til at ændre så meget retning, at det fik alvorlig indflydelse på sommer- og vinter-temperaturerne i Europa og på Grønland.

Det var et meget spændende foredrag, der lagde mange vanskelige og nuance-rede forhold på bordet, men havde som hovedpointe, at den nuværende periode med varme vintre og våde, kølige somre ikke udelukkende kunne skyldes den menneskelige påvirkning.

Godt 30 deltagere med stor spørgelyst fik her et fint indblik i videnskabelige arbejdsmetoder.

Præparationsdag

Fra tidligere præparationsdag på Strandfogedgården

Lørdag den 16.februar mødtes vi på Strandfogedgården til den årlige præparationsdag. Den første halve times tid gik med at forsøge at få noget vand og varme på; det lykkedes at få lukket op for vandet, men varmen måtte vi opgive. Belært af tidligere erfaring havde vi heldigvis selv medbragt nogle varmeovne, så på denne kolde vinterdag fik vi det alligevel lunt, ja på nær lige os, der larmede med kompressor og gravørpen, vi måtte fortrække til det tilstødende kolde lokale. Det skal nu lige siges, at vi gjorde det frivilligt.

Der var et par nye ansigter med denne gang, så undertegnede lavede en kort præsentation og gennemgang af de grundlæggende metoder og viste nogle af de medbragte eksempler frem.

Derefter kom der rigtig gang i værktøjet, og der blev gravet fine ting frem af stenene.

En rigtig hyggelig dag, hvor vi fik småsludret en hel del, samtidig med vi arbejdede og fik lært noget af hinanden.

Helt sikkert noget, jeg synes vi skal fortsætte med, men måske skal vi prøve at finde andre lokaler.

Tommy

Formandsberetning 2007-2008

Jeg synes igen i år, det har været et travlt år med mange gode aktiviteter. Hvis jeg skal fremhæve nogle højdepunkter, bliver det jo nok Gotlandsturen og midsommerturen til Fur. Men alt i alt mange dejlige ture og herligt samvær mellem venner med samme interesse.

Aktiviteter i det forløbne år:

- Vi har gennemført 9 ekskursioner til forskellige lokaliteter.
- Der er afholdt et antal møder i strandstensgruppen og fossilgruppen.
- Vi har haft præparationsdag på Strandfogedgården.
- Vi har haft 2 foredrag og 2 kurser i samarbejde med Folkeuniversitetet.
- 2 weekender har vi haft stenhugning hos Poul Erik
- Vi har igen i år afholdt en aktivitetsdag på Strandfogedgården.
- Vi har selvfølgelig haft vores traditionelle juleafslutning.

Strandstensgruppen har igennem vinteren bl. a. udbygget og forbedret beskrivelser og fotos af ledeblokke. De kan findes på hjemmesiden og bruges til bestemmelse.

Fossilgruppen prøver nu at gå i deres fodspor, og vi er begyndt at fotografere fossiler, som ligeledes lægges ud på hjemmesiden til brug for bestemmelse. I første omgang vil det være fossiler fra de for os nordjyder, vigtigste lokaliteter. Så hvis I har nogle flotte, relevante og fotogene ting, låner vi gerne.

14.-15. april	Stenhuggerweekend
21. april	Grusgravtur til Bjørnstrup
5. maj	Tur til Albæk Hoved
2. juni	Fossiltur til Rørdal
5. - 10. juni	Tur til Gotland
22. - 24 juni	Midsommertur til Fur
11. august	Tur til Mols Hoved
15. – 16. september	Stenhuggerweekend
22. september	Tur til Mors
13. oktober	Strandstenstur til Næsby Dale
17. november	Grusgravtur til Vestbirk
26. november	Foredrag, Grønland
5. december	Juleafslutning
22. januar	Foredrag Galathea
16. februar	Præparationsdag

Der har for nylig været indvielse af en permanent udstilling med grønlandske sten i Det Grønlandske Hus i Aalborg. Det er hovedsagligt sten fra Franks og Ediths samlinger. Og det store arbejde

Generalforsamling under hyggelige former.

med at få det gennemført er lavet af især Edith – med hjælp af Susanne. Flot!

Jeg synes, vi har haft et pænt fremmøde til de fleste aktiviteter – med nogen variation, men det ligger pænt på højde med de foregående år.

I år havde vi valgt at afholde to åbne foredrag på Folkeuniversitetet, og som tidligere var det for et fyldt lokale. I år var det henholdsvis om Grønland med Claus Heinberg – og om Galatheaekspeditionen med Marit-Solveig Seidenkrantz. Det er jo noget af det, vi bruger klubbens penge til, og det ser ud til, at vi får en god reklame ud af det. Derfor mener jeg, at vi skal holde fast i som minimum, at afholde et foredrag hvert år.

Så er der vores blad, som jeg synes holder det høje niveau rigtig flot, både hvad angår indhold og udseende. Det er endda udvidet med 4 sider denne gang.

I bestyrelsen kunne vi godt tænke os at se lidt mere stof fra medlemmerne. Det kan være alt, eksempelvis en stenoplevelse fra ferien, en artikel om et relevant emne, et spændende udklip, eller et referat fra vore ture.

Vi er nu ved at være klar til snart at drage af sted på årets lidt større tur. Det er, som de fleste jo nok ved, til Langeland i Kr. Himmelfartsferien. Det er ikke et sted, vi har været før, så det glæder jeg mig meget til. Og jeg skulle hilse fra Henrik og sige, at det er både for sten- og fossilfolk.

Så ser det endelig ud til, at Höver-turen bliver til noget. Det bliver sammen med Jysk Stenklub, som også har arrangeret turen. Da den var fastsat til 6.-8. juni, kunne vi ikke nå at annoncere den i bladet, så det har været lidt mund til mund med at finde deltagere. Det viser sig nu, at datoen er ændret til 15.-17. august på grund af problemer med tilladelse. Der er kun plads til 8 deltagere fra vores klub, igen på grund af begrænsning i tilladelsen.

Til slut vil jeg gerne sige tak til foreningens medlemmer for et godt stenår, og ikke mindst til bestyrelsen for en god og positiv indsats.

Tommy

Referat af generalforsamlingen

Lørdag den 29. marts 2008 hos formanden, Tommy Sørensen, Skørping

Der var et meget fint fremmøde – 21 medlemmer inkl. bestyrelsen, som var fuldtallic.

Generalforsamlingen blev traditionen tro indledt med kaffe, rundstykker og bjesk, og der var plads til alle. Formanden bød velkommen og uddelte dagsordenen til alle.

Ad 1. Valg af dirigent

Bestyrelsen foreslog Jonna Andersen som dirigent, og hun blev valgt. Hun konstaterede, at generalforsamlingen var lovligt varslet, og læste dagsordenen op.

Ad 2. Fremlæggelse af formandens beretning

Formanden fremlagde en detaljeret beretning (Se beretningen andetsteds i bladet). Beretningen gav anledning til lidt kommentarer om vilkårene for foredragene i samarbejde med Folkeuniversitetet. Mht. turen til Höver fik Tage ved denne lejlighed besat de to sidste ledige pladser fra to af de tilstedeværende. Susanne gjorde opmærksom på, at Edith havde haft langt det største arbejde med udstillingen af grønlandske sten. Herefter blev beretningen godkendt.

Ad 3. Fremlæggelse af foreningens årsregnskab

Årsregnskabet blev omdelt og gennemgået af Allan. 2007 viser et lille underskud, som bl.a. skyldes et ekstra foredrag på Folkeuniversitetet. Kassereren har besluttet at flytte girokontoen til SparNord, idet gebyrerne stiger stærkt. På spørgsmål fra salen om antal medlemmer fortalte Allan, at der ikke havde været udmeldinger, men at der derimod var kommet 3-5 stykker til. Regnskabet var revideret og godkendt af revisorerne, som dog havde en bemærkning – se under pkt. 6. Regnskabet blev godkendt af generalforsamlingen (vedlægges i protokollen).

Ad 4. Forslag fremlagt af bestyrelsen

Der var ingen forslag fra bestyrelsen.

Ad 5. Indkomne forslag fra medlemmerne

Der var ikke indkommet forslag.

Ad 6. Fastsættelse af kontingent for 2009

Formanden gjorde rede for, at bestyrelsen havde drøftet, om det var nødvendigt at hæve kontingentet. Der var konstateret et lille underskud for 2007, men med den pæne formue havde bestyrelsen besluttet, at vi godt kunne tillade os at vente et par år med en forhøjelse. Ved revisionen af regnskabet havde revisorerne imidlertid

kommet med en lille anmærkning om, at kontingentet burde forhøjes, for at foreningen ikke skulle komme i vanskeligheder. Formanden fremlagde det derefter for generalforsamlingen at drøfte og træffe beslutning om eventuel forhøjelse. Forskellige argumenter for og imod blev fremført: Hvorfor skal klubben have en formue? Vil stigning medføre frafald af medlemmer? Skal den almindelige prisstigning ikke følges? Portoen er steget (men trykningen er ikke steget). Er det ikke godt at have lidt formue til uforudsete udgifter?

Diskussionen endte med en afstemning ved håndsoprækning, og generalforsamlingen besluttede sig for en kontingentforhøjelse med 15 stemmer for og 4 imod; 2 stemte ikke. Kontingentet for 2009 bliver herefter ifølge vedtægterne om forholdstal: Enkeltpersoner stiger fra 150 til 180 kr. Pensionister fra 100 til 120 kr., studerende fra 100 til 120 kr., par fra 225 til 270 kr., pensionistpar fra 150 til 180 kr., og unge under 18 fra 100 til 120 kr.

Ad 7. Valg af bestyrelsesmedlemmer

På valg var Poul Erik, Tommy og Susanne. Alle tre var villige til genvalg, og de blev valgt.

Ad 8. Valg af to bestyrelsessuppleanter

Som førstesuppleant blev Sven Madsen genvalgt, og som andensuppleant blev Lone Hansen valgt.

Ad 9. Valg af revisorer og revisorsuppleant

Frants Kristensen og Anders Mortensen var villige til genvalg og blev valgt som revisorer. Som revisorsuppleant blev Ib Hansen genvalgt.

Ad 10. Eventuelt

Der blev truffet endelig aftale om kørsel til Langelandsturen.

Det blev foreslået, at udstillingen af grønlandske sten og mineraler blev besøgt i kombination med et andet stenklubarrangement.

Herefter takkede dirigenten for god ro og orden erklærede generalforsamlingen for afsluttet.

Susanne Schmidt, sekretær

Efter generalforsamlingen tog de fremmødte medlemmer på årets første uden-dørs arrangement. En dejlig tur til fods i Rebild Bakker i et flot forårsvejr. Jeg tror, rigtig mange deltagere sætter stor pris på denne udmærkede tradition. Alt i alt blev det en rigtig god dag med både hygge og alvor.

Referat fra Langelands-turen

Stenklubbens store tur skulle i år foregå indenlands, og bestyrelsen havde som mål valgt Langeland. Med de mange klinter og stenstrande er øen et eldorado både for ledebloksamlere og fossiljægere. Tidspunktet var som traditionen byder Kristi Himmelfart-ferien.

Onsdag d. 30. april drog ca. 20 entusiastiske nordjyder således mod Damgårdens økologiske bed & breakfast i ganske acceptabelt vejr for at finde en lettere nervøs Henrik på gårdspladsen. Han var kommet dagen før og kunne konstatere, at man var godt i gang med færdiggøre de 3 nye rum, som skulle være klar dagen efter. Der manglede kun mindre detaljer såsom vvs-installationer, lys, varme, døre, maling etc. Alt faldt dog på plads takket være kombinationen af en ihærdig indsats fra håndværkerne, godt vejr, kompensation bl. a. i form af ret til at smøre frokostmadpakker ved morgenbordet og ikke mindst betydelig fleksibilitet fra dem, der var så heldige at være udvalgt til at sove i de pågældende værelser.

Torsdagen var egentlig tiltænkt Ristinge Klint, men med udsigt til regnvejr ændredes planen, så vi tog norddelen af øen under behandling. Vejret var nu ikke så slemt: lidt finregn den første times tid, herefter stort set konstant solskin, som skulle vise sig at holde resten af turen – fin planlægning.

Første stop var Frankeklint ved nordspidsen. Her blev fundet echinodermkonglomerat og jernholdig sandsten med ryghvirvel. Vi inspicerede dernæst østkysten ved Snøde og ved Bøstrup, hvor der var antraconit med trilobitter. For strandstensfolket stod det fra første færd klart, at det var en helt anden stensammensætning, end vi var vant til. På et tidspunkt kom Henrik til at love en øl til den der fandt en rhombeporfyr – det var der så straks 3, der gjorde mod alle odds.

Første aften havde vi spist dansk bøf på Tullebølle Kro hvor indsatsen af en mindre entusiastisk tjener førte til enstemmig beslutning om, at vi resten af tiden ville stå for madlavningen selv. Anført af Jonna gik vi derfor i gang med at tilberede de tidligere på dagen indkøbte kyllinger. De viste sig at være noget frosne stadigvæk, og ovnen var meget langsom, så klokken blev hen ad 20.30, før den sidste salmonella kunne erklæres for stendød og vi kunne nyde det længe

ventede måltid og dertil hørende drikkevarer.

Fredag morgen kørte vi så til Ristinge Klint og så de berømte overskydninger, hvor sedimenterne er skubbet op i flager af det sidste isfremstød. Cyprinaleret blev minutiøst undersøgt for fossiler, og man påskønnede, at det var tørvejr. Efter frokost gik turen videre til klinten syd for Bagenkop. Stedet var et paradis for strandstensamlere: helt klart vand, regelmæssige håndgode sten lige til at samle op. Vi fandt masser af Smålandsporfyre, Stockholm pletkvartsit, Västervik pletsten, Østersø-melafyr og mystiske porfyre formentlig fra den Botniske Bugt, som blev hjembragt til senere hjemmestudium. Man kunne også gå i gang med hammeren og bl. a. finde spændende graptolitter. Vi betragtede også ankomsten af en kæmpeflok digesvaler, som straks gik i gang med at indtage deres reder. Efter en kort køretur besteg vi øens største hatbakke, Fakkebjerg, nød udsigten og fik historien om Karen Callisens hovedbeklædning, der som inspiration til navngivningen af hatbakkefænomenet gik over i historien. Inden turen gik til Damgården til endnu et storslået måltid, besøgte Dovns Klint på sydspidsen.

Efter at have konstateret, at nubiske geder foretrækker topkuddene af klatre-roser og paradisæbler, drog vi mod lørdagens første destination, Østerskov, på den sydlige del af østkysten. Der var næsten lige så flotte sten som ved Bagenkop, men ikke så mange fossiler, så vi drog videre mod Vindeby udflyttere og senere til Frellesvig nord for Rudkøbing. Stedet er berømt for sine fossilfund og ikke helt overraskende viste det sig, at 15 hollandske geologer var i fuld gang med at kløve alt, hvad der kunne tænkes at være fossilførende. De var anført af vores gode bekendt Peder Mortensen. Trods den hårde konkurrence tog vi ikke tomhændede hjem, bl.a. fandt Henning en flot skalgrusblok. Velankomne til Damgåden gik Erik og Allan i gang med at grille langelændere og chicken hot wings. Nogle tog herefter til stranden for at se solnedgangen, som også var flot fra den lokale hatbakke.

Søndag var afrejsedag. Turen gik den forkerte vej rundt om Dam(m)estenen, Danmarks største vandreblok, og videre til Klintholm, den nedlagte kridtgrav, hvor overgangen mellem bryozokalk fra Danien og kertemindemergel fra Selandien er tydelig. Interessant at denne geologiske grænse næsten falder sammen med den geografiske grænse mellem Danmark og Sjælland! Af hensyn til fossilinteresserede har man været så hensynsfuld at anbringe noget opgravet kalk i bunker, hvor vi fandt mange pigge af *Tylocidaris vexillifera* og søpindsvin (*Phymosoma*). Herefter afsked og hjem til Nordjylland.

Alt i alt en fortræffelig tur, som jeg er sikker på, at alle har nydt. Ud over de nævnte fund var der mange andre, der kunne fortjene omtale, som f. eks. orthoceratitter, turitellasandsten og Rätangranitter, men jeg må begrænse mig og konstatere, at alle der ikke deltog af den ene eller den anden grund, har god grund til at ærgre sig. Tak til alle deltagere for godt selskab og især til Henrik for en som sædvanlig omhyggelig forberedelse og ledelse af turen. Og endelig tak til Dansk Vejhhjælp, uden hvis indsats fire af deltagerne stadig ville have nydt det langlandske landskab.

Stenhugning

På en kølig morgen d. 12. april startede vi som altid stenhugning med kaffe og rundstykker. Vi har også en lille tradition med at smage på den senest fremstillede bjesk, traditioner skal holdes ved lige. Det er sådan, at der er mange ”gengangere” til stenhugning, og det er altid hyggeligt at mødes og blive opdateret på, hvad der er sket siden sidst.

Før mit vedkommende er det nu lidt anderledes; de andre er mest interesseret i, hvad der *ikke* er sket siden sidst. Det første man bemærker ved ankomsten er, om der siden sidst er sket noget med mit springvand. Især vores instruktør, Torben er hurtig med sarkastiske kommentarer om manglende fremgang på projektet. Måske skulle man foreslå en mindskelse af honoraret for hver af den type bemærkninger. Underligt med al den interesse, det er dog kun en tre år siden, jeg startede på det. I må jo lige huske på, at efterlønnere som mig er meget travle personer med meget lidt fritid, så.....

Snart var deltagerne i gang med hammer, mejsel og vinkelsliber. Godt at vi bor på landet med langt til naboer, for støjen er infernalsk, og støver gør det også. Alle rykker og slider i Torben, for alle har behov for gode råd og vejledning ved opstarten på de nye projekter. Nå ja, der er lige en enkelt, mig, som ikke starter på et nyt projekt, men fortsætter hvor jeg slap sidste efterår – og forår – og efteråret for.

Det er meget spændende at se den iderigdom, der udfolder sig. Det er meget lærerigt at betragte de andres arbejde og ideer, kreativiteten er i hvert fald stor, og i løbet af weekenden blev der fremstillet flere flotte skulpturer.

Vi havde som sædvanligt en dejlig weekend med godt vejr og hyggeligt samvær med ligestillede.

Hvordan gik det så med springvandet? I løbet af weekenden kom der gæster, der skulle opleve en stenhugningsdag, så kom der flere gæster, én skulle have en hånd med ved boring af et hul i en sten, der var også spisepauser og kaffepauser og ind imellem hyggesnak med de andre deltagere – rigtig gættet, springvandet blev ikke færdigt! Torbens kommentarer egner sig ikke til gengivelse i et sobert blad som Stendyngen, så det springer vi over.

Men han fik mig dog så meget op på dupperne, at jeg de følgende dage tog mig sammen, aflyste alle andre aftaler i efterlønskalenderen og færdiggjorde springvandet, så her er det.

På gensyn til efteråret og velkommen til forhåbentlig mange ”nye” stenhuggere.

Poul Erik

Fossilgruppen

Hjelmsnegl (*Semicassis rondeletii*)

Hjelmsnegle er store kraftige snegle med et kort spir og en tøndeformet facon. Yderlæben er fortykket og ofte besat med tænder. Sneglene lever i sand, hvor de som regel jager nedgravede søpindsvin. Der findes ca. 80 nulevende arter af hjelmsnegle. De fleste af disse lever i tropiske have. Ovennævnte hjelmsnegl kaldes også for Lybysneglen, kendt fra det oligocæne glimmerler fra denne og andre lokaliteter. Af disse kan nævnes Mogenstrup og Brejning Hoved i Vejle Fjord. Fra det ligeledes oligocæne Viborgler ved Ølst, kendes en anden art af hjelmsnegle, nemlig *Cassidaria depressa*, der er sjælden i hel tilstand, men ret almindelig som skalfragmenter. Fra det miocæne Gramler kendes yderligere 2 arter af hjelmsnegle nemlig *Galeodea echinophora* og *Phalium miolaevigatum*. Lybysneglene findes oftest løse, mere eller mindre hele. Af og til sidder der en lille kalkbolle ved skalmundingen. Der hænder også, at der sidder et lille individ af sneglen på en større kalkbolle.

Strandstensgruppen

Brun Østersø-kvartsporfyrr.

Brun Østersø-kvartsporfyrr blev oprindeligt kaldt "Enitri-porfyrr", og helt frem til omkring 1890 troede man, at den havde sit hjemsted i Dalarna. Studier af løsblokke på Gotland overbeviste imidlertid den svenske geolog Hedström og senere den danske geolog Vilhelm Milthers om, at den var faststående på bunden af Østersøen i området mellem Ålandøerne, Gotska Sandön og den svenske kyst omkring Stockholm. Da den ofte forekommer i selskab med østsvenske granitter som Uppsalagranit, Salagranit og Stockholmgranit, formodes hjemstedet at ligge ret nær svenskekysten.

Grundmassens farve varierer mellem gråbrun, brun og rødbrun. Der er utrolig mange strøkorn.

Feldspat findes både som kalifeldspat og plagioklas i størrelser på 1 til 5 mm. Strøkornene af kvarts er grålige og op til ca. 2 mm, men almindeligvis er de meget små og kan da kun ses på friske brudflader. Mørke mineraler på 1 til 2 mm findes i stort tal og er ofte forvitrede, så overfladen præges af et utal af små huller. Xenolither på op til 40 mm af basalt, granit eller leptit findes af og til i grundmassen.

Brun østersøkvartsporfyrr er den dominerende østersøblok i størstedelen af landet. Af undtagelser kan nævnes Kalø Vig og ”de røde klinger” på Hinds-holm, hvor den røde Østersø-kvartsporfyrr findes i hobetal i selskab med Ålandsblokke, samt Limfjordsområdet og Vendsyssel, hvor de røde typer er mere almindelige end de brune.

Brun Østersø-kvartsporfyrr med xenolither, 16 cm

Nyt fra Strandstensgruppen.

Strandstensgruppen har nu så mange medlemmer, at gruppen har besluttet, med øjeblikkelig virkning, at lukke for optagelse af nye deltagere. Da vi imidlertid har fået henvendelse fra yderligere 3 personer, der ønsker at arbejde med sten, har vi besluttet at oprette en ny gruppe, når/hvis antallet af interesserede kommer op på 6.

Interesserede kan rette henvendelse til Henrik, tlf.96781187 eller e-mail rejsesholdet@privat.dk

Danekræ

Forstenet „Blå fisk“ fundet på Æbelø.

En noget fladtrykt forstenet knogle fundet af en amateursamler i en løs sten på Æbelø nord for Fyn ser ikke umiddelbart ud af meget, men ikke desto mindre er der tale om lidt af en videnskabelig sensation. Eksperter mener nemlig, at den ca. 130 millioner år gamle

forstening stammer fra en slægtning til nutidens ‘blå fisk’ (Latimeria). Gruppen af ‘blå fisk’ troede man længe var uddøde allerede i Kridttiden ind til man i 1938 overraskende fiskede et levende eksemplar op i det Indiske Ocean.

Ene side af den fossile knogle, der viser en stærk ornamentering, hvilket er typisk for repræsentanter af slægtninge til ‘blå fisk’.

Den fossile ‘blå fisk’ slægtning fundet på Æbelø er det første fossil-fund af denne gruppe i Skandinavien. Jævnaldrende fossiler af disse fisk kendes kun fra Brasilien og Afrika. Det nye fund er altså langt den nordligste forekomst af en fossil ‘blå fisk’ slægtning fra Ældre Kridttid, der endnu kendes.

Den løse sten, der indeholdt den forstenede knogle, stammer fra undergrunden i Kattegat, Skåne eller måske Bornholmsområdet og er ført til Æbelø af gletchere under sidste Istid. I Ældre Kridttid for ca. 130 millioner år siden, hvor det danske område lå noget længere mod syd på jordkloden end i dag (omtrent svarende til nutidens Italien), løb kystzonen henover Bornholm-Skåne-Kattegat, og det var i flodsystemer og laguner nær kysten, at denne ferskvandsfisk levede. Datidens ‘blå fisk’ kunne blive kæmpestore, op til 3 m lange, og er formodentlig de største ‘blå fisk’, der nogen sinde har eksisteret.

Anden side af den store fossile knogle, der formodes at stamme fra en blå fisk slægtning tilhørende den uddøde slægt Mawsonia

Den forstenede ryghvirvel fra Æbelø er blevet erklæret Danekræ nr. 534 og skal nu undersøges nærmere af palæontologer.

Kilde: Geologisk museums hjemmeside

Vendsyssel Stenklubs bestyrelse:

Formand: og redaktør af hjemmeside	Tommy Hatting Sørensen tlf. 98 39 20 84 E-mail: tommy.h.sorensen@mail.dk	Gerdavej 1, 9520 Skørping
Næstformand:	Erik Arentsen tlf. 24 40 91 27	Fasanvej 9 1 th. 9700 Brønderslev
Kasserer:	Allan Andersen tlf. 98 91 08 42 E-mail: aljo@privat.dk	Åkandevej 23 9800 Hjørring
Sekretær:	Susanne Schmidt tlf. 98 18 53 66 E-mail: sschm@daks.dk	Revlingebakken 40 9000 Aalborg
Redaktør af Stendyngen	Poul Erik Friis tlf. 98 96 34 31 E-mail: pefriis@adslhome.dk	Ugiltvej 758 9800 Hjørring
Bestyrelses- medlem	Henrik Arildskov tlf. 96 78 11 87 E-mail: rejseholdet@privat.dk	Ilbjergevej 25, 9800 Hjørring
Bestyrelses- medlem	Tage Burholt tlf. 96784041 E-mail: tabur@aal.mim.dk	Tårsvej 338, 9870 Sindal

Vendsyssel Stenklubs hjemmesider findes på adresserne:

www.sitecenter.dk/vendsysselstenklub
www.stendyngen.nordjyskeklubber.dk

Deltagelse i Vendsyssel Stenklubs arrangementer sker på eget ansvar

2008-kontingentet i Vendsyssel Stenklub:

Enkeltperson.....	150 kr.	Par	225 kr.
Pensionist.....	100 -	Pensionistpar.....	150 -
Studerende	100 -	Unge under 18 år.....	100 -

Stenklubbens gironummer: 747-2110

Medlemsliste kan rekvireres hos foreningens kasserer

Andre stenklubbers medlemsblade bedes sendt til redaktøren af Stendyngen

Billedsiden

Der forklares om istidernes påvirkning af klinten

Et tilfredsstillende fund

Der hygges på pension Damgården

Orthoceratit fundet ved Frankeklint